

Sygn. akt IV CSK 220/12

POSTANOWIENIE

Dnia 7 listopada 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Marian Kocon

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

Protokolant Bogumiła Gruszka

w sprawie z wniosku Jo. S.

przy uczestnictwie J. S.

o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu zagranicznego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej

w dniu 7 listopada 2012 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawczyni

od postanowienia Sądu Apelacyjnego

z dnia 24 stycznia 2012 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W sprawie z wniosku Jo. S. z udziałem J. S. o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu państwa obcego, Sąd Okręgowy w O. postanowieniem z dnia 13 grudnia 2011 r. stwierdził wykonalność na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej wyroku Sądu Rodzinnego stanu Nowy Jork z dnia 11 kwietnia 2008 r., numer sprawy ... zasądającego kwotę pieniężną 75.737,43 USD na korzyść Jo. S. od J. S. W motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy wskazał, że opisanym wyrokiem ustalono zaległości alimentacyjne należne wnioskodawcy od uczestnika, na kwotę 75.737,43 USD. Uczestnik na rozprawę przed Sądem Rodzinnym nie stawiał się, z tym że związana z prowadzonym postępowaniem korespondencja została mu doręczona. Uczestnik nie usprawiedliwił nieobecności na rozprawie i w sprawie się nie wypowiedział, mimo takiej możliwości. Objęte wnioskiem orzeczenie jest prawomocne i na obszarze Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej wykonalne, co w świetle art. 1150 k.p.c. czyni je, po stwierdzeniu wykonalności, tytułem wykonawczym w Polsce. Rozstrzygając o żądaniu Sądu, po stwierdzeniu istnienia wzajemności, za nieuzasadnione uznał podnoszone przez uczestnika argumenty zmierzające do wykazania przeszkód z art. 1146 § 1 pkt 5 i 6 k.p.c. dla uwzględnienia wniosku. Uczestnik, w ramach przesłanki z art. 1146 § 1 pkt 5 i 6 k.p.c. wskazywał, że przed Sądem Okręgowym w W/, w sprawie o rozwód, toczyło się postępowanie dotyczące należnych od niego jego córce alimentów i postępowanie to zakończyło się postanowieniem z dnia 12 listopada 2009 r. Zdaniem jednak Sądu Okręgowego, orzeczenie sądu państwa obcego objęte wnioskiem nie dotyczyło sprawy o alimenty a ustalenia kwoty zaległości; takie natomiast postępowanie przed sądem polskim nie toczyło się. Nie znalazł też Sąd podstaw do przyjęcia, że orzeczenie to jest sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej. Uiszczanie przez uczestnika należności alimentacyjnych zasądzonych orzeczeniem sądu polskiego nie powoduje, że stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu państwa obcego ustalającego zaległości alimentacyjne jest nie do pogodzenia z porządkiem publicznym w Polsce.

Na skutek zażalenia uczestnika, Sąd Apelacyjny postanowieniem z dnia 24 stycznia 2012 r. zmienił zaskarżone postanowienie i oddalił wniosek. Sąd

odwoławczy zauważył, że podstawę prawną rozstrzygnięcia powinny stanowić przepisy kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu obowiązującym do 1 lipca 2009 r., z uwagi na treść art. 8 ust. 5 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. zmieniającej k.p.c. (Dz. U. Nr 234, poz. 1571). Powołany przepis stanowi, że uznaniu lub stwierdzeniu wykonalności na podstawie nowej ustawy podlegają orzeczenia, rozstrzygnięcia lub ugody, które zostały wydane albo zawarte lub zatwierdzone po dniu wejścia w życie ustawy, to jest po dniu 1 lipca 2009 r. Z uwagi na to, że objęty wnioskiem wyrok został wydany 11 kwietnia 2008 r., zastosowanie miały przepisy k.p.c. w brzmieniu uprzednio obowiązującym. Badanie przesłanek z art. 1150 k.p.c. w związku z art. 1146 § 1 pkt 3 i 4 k.p.c., w brzmieniu uprzednio obowiązującym, uzasadniało oddalenie wniosku. Oceniając, czy strona przez sądem zagranicznym nie była pozbawiona możliwości obrony (art. 1146 § 1 pkt 3 k.p.c.), Sąd Odwoławczy zaaprobował ustalenie Sądu pierwszej instancji, że uczestnikowi zostało doręczone zawiadomienie o rozprawie w dniu 11 kwietnia 2008 r. Zauważył jednak, że data tego doręczenia, 2 kwietnia 2008 r., a także fakt, że rozprawa miała się odbyć w Nowym Jorku, oraz że nie było wiadome jakie dokumenty wraz z zawiadomieniem zostały doręczone powodowi, że nie można było przyjąć, iż uczestnik nie został pozbawiony możliwości obrony. W ocenie Sądu istniała też kolejna przesłanka negatywna dla stwierdzenia wykonalności objętego wnioskiem wyroku, wynikająca z art. 1145 § 1 pkt 4 k.p.c. Wprawdzie w polskim systemie prawnym nie jest znana instytucja stwierdzania przez sądy powszechne wysokości zaległości alimentacyjnych, to jednak aktualna pozostaje ocena zagranicznego rozstrzygnięcia jako dotyczącego roszczeń alimentacyjnych. Dlatego istotne było ustalenie daty wniesienia powództwa o rozwód. W toku bowiem takiego procesu nie może być wszczęta odrębna sprawa o zaspokojenie potrzeb rodziny co do świadczeń za czas po wytoczeniu tego powództwa. Ponieważ było bezsporne, że pozew o rozwód przed sąd polski uczestnik wniósł w dniu 24 marca 2003 r. i w ramach tego postępowania sąd obowiązany był rozstrzygnąć o obowiązku alimentacyjnym rodziców wobec dzieci, za uzasadniony uznał Sąd argument, że skoro wszczęcie sprawy przed sądem polskim o rozwód nastąpiło wcześniej, zanim orzeczenie sądu zagranicznego stało

się prawomocne, to oznacza to przeszkodę z art. 1145 § 1 pkt 4 k.p.c., wyłączającą możliwość stwierdzenia wykonalności orzeczenia sądu amerykańskiego.

W skardze kasacyjnej od postanowienia Sądu Apelacyjnego, z powołaniem się na podstawę z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. wnioskodawczyni zarzuciła naruszenie art. 1150 k.p.c. w związku z art. 8 ust. 5 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571) w związku z art. 1146 § 1 pkt 3 i pkt 4 k.p.c., a także art. 391 § 1 w związku z art. 328 § 2 w związku z art. 13 § 2 k.p.c. Zarzuciła też naruszenie art. 148 § 2 i art. 152 w związku z art. 13 § 3 k.p.c. wskazując, że skutkiem tego naruszenia było pozbawienie możliwości obrony jej racji.

We wnioskach skarżąca domagała się uchylenia zaskarżonego postanowienia i orzeczenia co do istoty sprawy lub uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona, mimo że nie wszystkiej jej zarzuty Sąd Najwyższy ocenia jako trafne.

Z uwagi na treść art. 8 ust. 5 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy - kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 234, poz. 1571), biorąc pod uwagę datę wydania objętego wnioskiem orzeczenia sądu państwa obcego, rozpoznanie sprawy niniejszej powinno było nastąpić z uwzględnieniem przepisów kodeksu postępowania cywilnego w ich brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 2008 r. W przypadku bowiem złożenia wniosku o uznanie lub stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu państwa obcego wydanego do dnia 1 lipca 2009 r., w braku odmiennych uregulowań wynikających z umowy międzynarodowej, postępowanie przed sądem powinno być prowadzone na podstawie przepisów kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 2009 r., także wtedy, gdy wniosek złożony został po tej dacie.

Obowiązek stosowania przepisów k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 lipca 2009 r. oznacza, że zastosowanie w sprawie niniejszej mają nie

tylko art. 1159 w związku z art. 1146 k.p.c. formułujące przesłanki stwierdzenia wykonalności, ale także art. 1151 k.p.c. stanowiący, iż o wykonalności orzeka, po przeprowadzeniu rozprawy, sąd okręgowy miejsca zamieszkania lub siedziby dłużnika, a w braku takiego sądu, sąd okręgowy, w którego okręgu ma być prowadzona egzekucja, w składzie trzech sędziów zawodowych oraz, że na postanowienie sądu okręgowego w przedmiocie wykonalności przysługuje zażalenie. Zażalenie, zgodnie z art. 397 § 1 k.p.c., sąd drugiej instancji rozpoznaje na posiedzeniu niejawnym. Nie można zatem zasadnie przyjąć, że rozpoznanie przez Sąd Apelacyjny zażalenia uczestnika na posiedzeniu niejawnym, a więc w trybie przewidzianym przez ustawodawcę, naruszyło prawo wnioskodawczyni do obrony. Nie można też Sądowi skutecznie postawić zarzutu naruszenia art. 148 § 2 k.p.c. w związku z art. 152 k.p.c., przez brak wezwania skarżącej na posiedzenie niejawne, celem wysłuchania. Skarżąca nie została pozbawiona możliwości wypowiedzenia się, uczyniła to w odpowiedzi na zażalenie, w takim zakresie, w jakim uważała to za wystarczające.

Nietrafne są zarzuty wadliwego sporządzenia uzasadnienia. Naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. mogłoby stanowić uzasadnioną podstawę skargi kasacyjnej, gdyby w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia w ogóle nie zostały przedstawione okoliczności faktyczne i nie została dokonana ich ocena prawna, a więc gdy niemożliwa byłaby, z powodu tych braków, kontrola kasacyjna. Taka sytuacja w sprawie nie zachodzi. Okoliczności faktyczne były w sprawie między stronami niesporne, spór natomiast dotyczył oceny prawnej, której Sąd odwoławczy niewątpliwie dokonał. To oceny prawnej tego Sądu skarżąca nie akceptuje. Zarzuty podniesione w skardze kasacyjnej dotyczą, jak wskazano na wstępie, naruszenia art. 1150 w związku z art. 1146 § 1 pkt 3 i 4 k.p.c. przez niewłaściwe zastosowanie. Przesłanki (warunki) uznania orzeczenia sądu zagranicznego i stwierdzenia jego wykonalności ujęte w art. 1146 § 1 k.p.c. mają charakter merytoryczny, stanowią bowiem podstawę orzekania przez sąd co do istoty takiej sprawy i z tego punktu widzenia należy je traktować jako funkcjonalny odpowiednik przepisów prawa materialnego, na podstawie których sąd rozstrzyga o istocie sprawy, gdy przedmiotem postępowania jest stosunek prawny normowany prawem materialnym. Odmienne zakwalifikowanie w skardze kasacyjnej przez skarżącą tej

podstawy nie wpływa na sposób i zakres jej rozpoznania i stąd też skarżąca nietrafnie wskazuje na wady uzasadnienia, w sytuacji gdy chodzi o niewłaściwe zastosowanie przepisów o charakterze merytorycznym.

Podzielić należy stanowisko skarżącej, że nie było dostatecznej podstawy dla przyjęcia, iż uczestnik przez Sądem Rodzinnym w Nowym Jorku, w sprawie ... został w dniu 11 kwietnia 2008 r. pozbawiony możliwości obrony. Sądy obu instancji ustaliły, że zawiadomienie o terminie tej rozprawy uczestnik otrzymał. Tym ustaleniem, jako ustaleniem co do faktu, Sąd Najwyższy, zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., jest związany. Między stronami nie było natomiast sporne, że sposób doręczenia zawiadomienia o terminie tej rozprawy nastąpił w sposób właściwy dla prawa stanu Nowy Jork. Niesporność tej okoliczności powodowała, że nie było potrzeby zwracania się przez sąd do Ministra Sprawiedliwości o udzielenie tekstu prawa tego stanu co do sposobów doręczania zawiadomień, ani też o wyjaśnienie obcej praktyki sądowej. Dodać należy, że uczestnik jest obywatelem (również) USA, stąd też doręczenie przez sąd obcy zawiadomienia swemu obywatelowi, przebywającemu poza granicami kraju, według prawa tego kraju, żadnego porządku prawnego nie narusza. Konfrontując jednak dokonane uczestnikowi doręczenie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego, nie można nie dostrzec, że skarżąca trafnie podnosi, iż art. 149 § 2 k.p.c. przewiduje, iż doręczenie zawiadomienia o terminie rozprawy powinno być dokonane co najmniej na tydzień przed posiedzeniem, a w wypadkach pilnych termin ten może być skrócony do trzech dni. Uczestnikowi doręczono zawiadomienie na dziewięć dni przed terminem rozprawy. Nie można też pominąć, że uczestnik jest osobą wykształconą, wiele lat zamieszkiwał stale w Nowym Jorku, zna biegle język angielski, niewątpliwie był też zorientowany co do przedmiotu sprawy z uwagi na powtarzającą się w sporach z wnioskodawczynią, toczonych przed Sądem Rodzinnym w Nowym Jorku, sygnaturę sprawy widniejącą na zawiadomieniu. Okoliczności te, w powiązaniu z aktualnymi, technicznymi możliwościami szybkiego porozumiewania na odległość powodują, że nie można zasadnie twierdzić, iż uczestnik nie miał możliwości podjęcia obrony. Możliwość tę miał, chociażby wnosząc o odroczenie rozprawy, okoliczność natomiast, że z możliwości tej nie skorzystał nie może prowadzić do wniosku, że przed sądem państwa obcego został pozbawiony możliwości obrony.

Rozważając, czy istotnie zachodziła przeszkoda do stwierdzenia wykonalności objętego wnioskiem wyroku wynikająca z art. 1146 § 1 pkt 4 (w związku z art. 1150 k.p.c.) zauważyć należy, że jeżeli Sąd odwoławczy stwierdził, iż polski system prawny nie zna wyroku ustalającego zaległości alimentacyjne (i zasądzającego należność z tego tytułu nie na rzecz wierzyciela, ale na rzecz innego podmiotu), to nie było podstawy do przypisywania wymaganego przez art. 1146 § 1 pkt 4 k.p.c. związku pomiędzy wydanym w sprawie o rozwód postanowieniem o zabezpieczeniu alimentów należnych od uczestnika jednej z jego córek, a wyrokiem sądu państwa obcego zasądzającego taką zaległość. Powołany przepis dotyczy sytuacji gdy orzeczenia sądu obcego i polskiego są tożsame lub istotnie podobne, porównywalne tak co do przedmiotu procesu jak i jego stron. Skarżąca poszukując podobieństwa rozstrzygnięcia objętego wyrokiem, o który chodzi, do rozstrzygnięcia możliwego w polskim systemie prawnym wskazuje na sytuację, w której za osobę zobowiązaną alimenty świadczy fundusz alimentacyjny, mający następnie roszczenie zwrotne do dłużnika. Bez potrzeby sięgania do takiej analogii, zwrócić należy uwagę na art. 140 k.r. i op., z którego wynika, że osoba, która dostarcza drugiemu środków utrzymania lub wychowania nie będąc do tego zobowiązana albo będąc zobowiązana z tego powodu, że uzyskanie na czas świadczeń alimentacyjnych od osoby zobowiązanej w bliższej lub tej samej kolejności byłoby dla uprawnionego niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami, może żądać zwrotu od osoby, która powinna była te świadczenia spełnić. Na gruncie tego przepisu przyjmuje się, że małżonkowi, który wyłącznie łożył na utrzymanie wspólnego dziecka, przysługuje prawo domagania się od współmałżonka zwrotu odpowiedniej części poniesionych na ten cel kosztów, niezależnie od tego, z jakich źródeł czerpał on środki na zaspokajanie potrzeb dziecka. W polskim porządku prawnym wyrok Sądu Rodzinnego stanu Nowy Jork z dnia 11 kwietnia 2008 r. zasądzający od uczestnika na rzecz wnioskodawczynie kwotę niezapłaconych przez uczestnika alimentów pozostaje w zgodzie z uregulowaniem z art. 140 k.r. i op. Przy braku dowodu, że przed sądem polskim toczyła się lub zawisła sprawa, której podstawę prawną stanowiłby art. 140 k.r. i op., powołanie art. 1146 § 1 pkt 4 k.p.c. jako przesłanki

wyłączającej dopuszczalność stwierdzenia wykonalności orzeczenia, było bezprzedmiotowe.

Ubocznie już tylko można dodać, że skarżąca nie ma racji dowodząc, iż postępowanie zabezpieczające w przedmiocie alimentów dla córki stron, toczące się w sprawie rozwodowej, dotknięte było nieważnością wobec istnienia wcześniejszego, z dnia 22 października 2002 r., wyroku Sądu Rodzinnego stanu Nowy Jork nakładającego na uczestnika obowiązek alimentacyjny. Pogląd taki byłby aktualny tylko w odniesieniu do wyroku, który na obszarze państwa polskiego obowiązywałby bez potrzeby orzekania o jego uznaniu w przewidzianym przed dniem 1 lipca 2009 r. postępowaniu delibacyjnym.

Z przedstawionych przeto powodów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.